

MOHÁCS EMLÉKEZETE

Először diákkoromban, egy borongós szeptemberi délutánon álltam a mohácsi csatatéren. A sík mezőt félkörben körülölelő baranyabáni hegyek és a nyárádi dombok szürkés párába burkolóztak. Szomorúság és mélabú fogott el. A pillanat hangulatát még ma is könnyen fölidézem.

Két esztendővel ezelőtt, egy ragyogó fényes nyár végi napon a csatatér egyik legjobb ismerője vezetett ott az egyik föltárt tömegsírtól a másikig. Ekkor már nem volt bennem bánkódás vagy szomorúság. Történész szakember kísérem szavai fölidézték az elvesztett ütközetet, s ettől sürgető törekvéssé vált bennem az a gondolat, hogy részletekbe hatolóan bele kell vésni nemzeti öntudatunkba a mohácsi csatavesztés minden tanulságát, hogy a mohácsi tömegsírok intsenek mindenkit annak vizsgálatára, mik vagyunk és mivé kell lennünk újból és újból, viszontagságok és gyászok, sikerek és örömök közepett. Az emlékezés illő koszorúját Mohácson letéve, beszélnünk kell emberi mulasztásainkról, meddő törekvéseinkről, a felelősségvállalásban föllelhető hiányokról, a megpróbáltatások elől való menekülésekről, röviden: minden emberi gyöngeségről és a halál tanításáról is, hiszen ezeknek a kérdéseknek terhét rakja lelkünkre a tágas csatatér.

Elődeink bizonyára jól megfontolva helyezték Mohácson a Kálváriát és a temetőt, az áldozatokra történő emlékezések színhelyét az egykori csatatér peremére. Aligha volt szándékuk, mégis nagyon világos példákat állítottak elénk a régi harc mezejére tekintő három kereszttel. Ez a Kálvária minden más Kálváriák tanításánál meggyőzőbben oktatta és oktatja ma is népünket.

A középső keresztről az Ártatlanság tekint szét a messzi téren. Jobbról a Bűnbánat haldoklik a kereszten, balról a Megátalkodottság átkozódik. A hadra kelt — az elvérzett és menekülő — sereg is ilyen hármasságot mutat lelkieken. Mennyien halnak meg ott ártatlanok, becsületesek, igaz szívek! De vannak a küzdők között bűnbánók is bőven, akik már látják, hova vezetett útjuk, és vannak végül nem kevesen megátalkodottak is, akik legfőbb okai a pusztulásnak, annak, hogy nemzetük színe-javát török fegyverek küldik a halálba. Ki tudja, hányan tartoznak az egyes csoportokba...

Bár tökéletességben még távol a keresztre feszített Krisztustól, de ma is vannak ártatlanok, jó szándékúak és mindhalálig tiszták, akár állampolgári, akár vallási tekintetben. Az élet csatatéren sokan küzdenek bűnbánatra hajlandó, valami jobbról, emberibbről meggyőzhető, a végső küzdelmekben is nagy emberi jóssággal helytálló harcosok, és akadnak megátalkodottak, önző, gonosz, áldozatot lehetőleg soha nem vállaló, a mások vérét sem kímélő egyének. A mohácsi csatatér egésze, minden egyes föltárt tömegsírja meggyőzően tanít arra, hogy amikor már mozog a had, megszünt az élet biztonsága. A békeesség szeretetére komor intéssel oktatnak itt a rögök, tanítanak a tömegsírokból 450 esztendő távolából felénk kiabáló szétnyílt állkapcsok.

1526-ig közel fél évezreden át küzdött, dolgozott, élt már ebben a hazában a magyar. Érték csapások, vívott testvérharcokat, legázolta a tatár. A jobbak mellett voltak gonosz urai is bőven. Mégis mindig föl tudott emelkedni, ha elenségei vagy saját bűnei porba sújtották. Mi segítette mindenkor talpra állni? A történetkutatók a gazdasági, a társadalmi, a katonai és a politikai okok egész garmadájára hivatkoznak. Mi azonban hisszük és valljuk azt is, hogy a Mohácsnál reánk mért csapást elkerülhettük vagy súlyosságát enyhíthettük volna, ha nem halkult volna el már jóval Mohács előtt egész országunkban ez a könyörgés: „A Te utaidat, Uram, mutasd meg nekem és ösvényeidre taníts meg engem!” (Zsolt 22,4.)

Mi a „nagy temető” és sok más bennünket ért súlyos nemzeti csapás okai között mindig ki tudjuk mutatni az önzést, legáltalánosabb emberi gyarlóságunkat. Mohács előtt ebben az országban vallották-e, hitték-e egyházi és világi méltóságaink, élte-e élő hittel egész népünk azt az igazságot, hogy „az önzés magas köfal, amely az embert embertársától és Istenétől is elválasztja?” — Annak tudatában élt-e mindenki, hogy „aki mást akar dorgálni, maga feddhetetlen legyen!” — És ma valja-e mindenki szent meggyőződéssel a maga he-

lyén — legyen hívő ember vagy ateista felfogású —, hogy „az embereket életünk által kell vezetnünk”, mert „a tények hathatósabbak a szavaknál?”

A tömegsírokhöz vezető keskeny ösvényeket vagy széles utakat a hibák és bűnök egyengették a múltban is, készítik a jövőben is mindenkor, valahányszor a lelkeket nem járja át, a tetteket nem vezérli az emberszeretet. Hazánk legnagyobb katonatemetőjében, a mohácsi síkon mindazoknak a bűne segített megánsni a tömegsírokat, akik akkor nem követték Krisztus szavát: „Példát adtam nektek: amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek!” (Ján 13,15.)

Ha Mohács minden gyászát, egész veszedelmét újra meg újra megfontoljuk, meg kell vívniunk győzelmes harcunkat emberi haladásunk minden akadályá, minden tévedésünk, gyarlóságunk és bűnünk ellen. Ha ilyen szándékokat vált valóra minden ember, ha a lelki tökéletesedés útjára lépnek mind a nemzetek, ha emberszeretet, önmérséklet, jóindulat tölti el a népek vezetőit, akkor soha és sehol nem volt hiábavaló a harmezőkön eddig hozott áldozat.

Aki mindezeket elgondolkozva azt mondaná, hogy az emberek, a tömegek, a népek szándékait nem az ilyen történelmi visszapillantások, magyarázatok irányítják, vezetik, hanem az élet kényszerítő körülményei, annak azt mondjuk: ezeket is ismerjük és elismerjük. Valljuk azonban, hogy az értelmes, a dolgos élet tanul a múltból, és ezáltal lesz a boldogabb jövő építésére képes. A szakudás önmagában nem elég mélyen emberi és kitűzött társadalmi céljaink eléréséhez. Nagy dolog, ami még hiányzik hozzá, amit senki és sehol nem nélkülözhet. Olyan valami ez, amiből — éppen a növekvő veszedelmek, a tömegpusztító fegyverek szaporodása miatt — egyre nagyobb szükségünk van és lesz. Mindenfajta emberölés, emberi bűn elkerüléséhez azt kell erősíteni mindenkiben és mindenütt, ma és a jövőben is, amire a szeretet apostola, Szent János így figyelmeztet: Ne hivatkozzék senki tudatlanságára, hiszen van vezetőnk, lelkiismeretünk!

Legyen tehát figyelmeztetőnk a mohácsi gyásztér, és ki-ki gyűjtsa meg a mohácsi síroknál a maga lelkiismeretének örökmécsesét a 450 éves évfordulón!

Mohács területe Szent István király óta a pécsi egyházmegyéhez tartozik. A mohácsi tragédiára, a csata egyházi és világi halottaira való emlékezést ezért is régtől kötelességüknek tekintik a pécsi püspökök, ennek érzi ezt az egyházmegye népe. Király József elődöm idejétől, tehát 150 éve, igazolják ezt körlevelek, írások, emlékoszlopok és évfordulók. Kötelességteljesítésünk áldozatos bizonyítéka a halottak emlékére közadakozásból épült és 1940-ben fölszentelt mohácsi fogadalmi emléktemplom. A pécsi püspökök utódjaként — ahogy a Vigília jelen száma mutatja — az egyházmegyénkben nyolc éve működő Egyházmegyei Történelmi Munkaközösség tagjaira bízom a 450. évfordulóra való viszsza tekintést. Maradandó sorok szerény koszorújával kívántunk az elődök nyomdokába lépni.

A jelen történelmi valóság talaján állva, megújult népet és társadalmat igénylő tudattal, megtisztulásra és belső újraértékelésre készen kell végigtekinteniünk a „nagy temetőn”. A csatavesztés következményei minden területen pusztító csapást mértek államszervezetünkre, de egyházi, lelkipásztori kormányzatunkra is. A hívő nép mégsem fordított hátat sem a haza gondjainak, sem a krisztusi tanoknak. Idegen igában is éltette a remény, pásztor hiányában sem aludt ki benne a hit lángja. Erősítője, vigasztalója volt a régiektől maradt tanítás: „A kemence teszi próbára a fazekas edényeit, az igaz embereket pedig a nyomorúság kísértése” (Sir 27,6).

A mai megemlékezés — a Zsinat szellemében való megújulást és a néppel való összetartozás evangéliumi kötelekeit kereső egyház számára — az új magyar jelenhez való tartozást, az új történelmi átalakulásban reánk háruló keresztényi szolgálat vállalását helyezi lelkiismeretünk középpontjába. Mohács örök tanulságainak elfogadása, a tanulságok alapján kijelölhető új utak követezése valamennyiünk kötelessége, dolgos jelenünk megszabott feladata és egyben minden eddiginél tisztább társadalmú és tisztább mennyiboltú jövődönk záloga.